

ROMANTISMUS VE SVĚTOVÉ LITERATUŘE

- cca 1770 – 1850
- myšlenkové hnutí a umělecký směr
- postoje ke světu:
 - svoboda, odmítání řádu (typ – pro klasicismus)
 - lepší tvůrčí podmínky
 - zdůraznění citů, fantazie, vztahů
 - pozornost zaměřena na jedince, který bojuje proti nespravedlnosti
- další znaky: přírodní motivy, dynamické scény (postavy se přou, nastává bouřka, vichřice, ...)
- žánry: balada, moderní epos (protknut filosof. myšlenkami), básnická povídka (= poema), historický román, povídka

Pozn. **básnická povídka** = lyricko-epická poezie soustředěná na postavu, která uvažuje o světě, např. Máj od Karla Hynka Máchy

Charakteristika hl. postavy

- rozpolcená (rozpor mezi vizemi a realitou)
- nedaří se jim změnit svět → smutek → jsou na okraji společnosti → loupežníci, pašeráci, kati, ... → útek do ciziny, kde bojují za cizí svobodu (shodní s mnoha autory)
- únik do vlastních vzpomínek ze šťastných chvil
- vztah k lásce, ta často obtížná, končí špatně

Německo

Novalis

- **Hymny noci** (*sbírka básní*)
- ztracené lásky, smrt, moc přírody, motivy dne a noci, světla, tmy (kontrast)
- protknuta filosofickými úvahami

Jakob a Wilhelm Grimmové

- pohádky, vycházeli z reálných příhod, které měly nevysvětlitelnou příčinu → vymýšleli si
- původně psali spíše pro dospělé (drsny děj)

Heinrich Heine

- ironický, balady a romance, Kniha písní
- **Lorelei** (*píseň*) → Č 77–78
 - neopětovaná láska, smrt, **světabol** (život je boj)
 - protknuto ironií, ale někde naopak něhou, výrazným prvkem příroda
 - prvky balady, pověsti (realita: byly tam šutry)
- **Listy, které jsi mi psala** – ženský vs. mužský princip

Anglie

Percy Bysshe Shelley

- **Odpoutaný Prometheus** (*filozofické drama*): obměna antické báje o Titánovi Prométheovi, který podvedl bohy a přinesl lidem oheň
- **Óda na západní vítr** (*báseň*) → Č 31
- romantický bouřlivák, 1. manželka spáchala sebevraždu, 2. bezdětné manželství s Mary Shelleyovou, Shelley se utopil na večírku u moře

Mary Shelleyová

- prvky fantasma → **Frankenstein** (*román*)

George Gordon Byron

- “ztělesnění romantického životního postoje”, t.j. touží po lepším světě
- umírá v Řecku, tam chtěl pomoci v národně-osvobozeneckých bojích proti Turkům
- **byronismus** = postavy jsou středobodem v díle
- **Childe Haroldova pouť** (*moderní epos*): mladý intelektuální muž putuje po světě, snaží se ho zlepšit, nejde to, únik do Řecka, 4 zpěvy, typický romantický rozervanec, bojuje za Řeky proti Turkům (hodně projekce)
- básnické povídky: kratší, více lyrické, např. **Korzár**, **Džaur**, **Lara** – exotické náměty
- básnická dramata: **Kain**, **Manfred**

Jane Austenová

- hrdinky jsou ženy, které se vymykaly společenským konvencím
- **Pýcha a předsudek** (*román*): 5 sester na vdávání, chodí do společnosti, matka jim hledá ženichy, sestry jí v tom dělají bordel

Walter Scott

- jeden ze zakladatelů historického románu a historické povídky
- snažil se vycházet ze skotských dějin, silně doplňuje o prvky dobrodružství
- **Waverley**, **Ivanhoe** (*romány*) → Č 17

Francie

Victor Hugo

- na pomezí romantismu a realismu, život plný rozporů a kontrastů
- v rodině rozdílné názory na státní zřízení → hodně kontrastu
- píše lyriku, epiku i drama, poezii i prózu
- **Cromwell** (*div. hra*): v předmluvě programové prohlášení, pravidla romantického dramatu → později manifest romantismu
- **Hernani** (*div. hra*): o šlechtici, který se dostal na okraj společnosti, ale zachová si mravní kvality, uvádění skandály
- **Legenda věků** (*básnická epopej*): snažil se vyjádřit historii lidstva, vývoj, pokrok, od minulosti po současnost, zaznamenává pozitivní vývoj
- **Chrám Matky Boží v Paříži** (*román*): o muži, kterého matka odložila v Notre-Damu, protože byl deformovaný a ona ho nechtěla, našel ho církevní hodnostář, udělá z něj zvoníka (Quasimodo), jeho ochránce Frollo ho zneužívá, Frollo potká cikánku Esmeraldu – tanečnici, chce ji, řekne Quasimodovi, ať ji unese, vyplní, ale je chycen, odsouzen → Č 56
- **Bídnič** (*román*): zfilmován, též muzikál, v Paříži okolo 1830 (revoluce), Jean Valjean – ocitne se na galejích, protože ukradl chleba (pro rodinu své sestry ... chudí), několikrát utíká → prodloužení trestu, komisař, když ho propouští, říká mu, že si nemyslí, že by se někdy mohl napravit a dá si na něj pozor → Č 61
- romantické prvky: Q a E jsou romantické postavy, neopětovaná láska
- realistické prvky: dav, pranýřování, Bídnič – revoluce 1830

Stendhal (vlastním jménem Henri Marie Beyle)

- uznání si vydobyl až na konci života, protože byl přesvědčen, že píše dobře
- detailní popisy, v klíčových momentech stručný, nedává prostor čtenářské fantazii
- práce s vypravěčskou perspektivou, nezaújatě nahlíží do hlav postav
- romantické prvky: výjimeční hrdinové, tajemní, ne ze spodiny, ne dobrodružství
- realistické prvky: městské prostředí, osudy postav v souv. se spol. děním, detaily prostředí
- **Červený a černý** (*román*): červený: symbol revoluce, hravého života, snahy posouvat se dopředu, touha po násilí, pozitivní, černý: často církev a její představitelé, despocie, negativní
- **Julian Sorel** (*román*): mladý muž ze selského prostř. chce proniknout do vyšší spol., ta ho nepřijímá, využívá své přitažlivosti – ženy z vyšších vrstev, pak se 2 o sobě dozví, 1 zraní pistolí, odsouzen
- **Kartouza Parmská** = vězení parmské (*román*): mladý šlechtic se po návratu z napoleonských válek díky “milostnému dobrodružství” dostává do vězení

Alexandr Dumas st.

- **Tři mušketýři, Hrabě Monte Christo, Muž se železnou maskou, Dáma s kaméliemi** (*romány*)
- dobrod. romány na pozadí historických událostí, vytvořil si dílnu, měl i lidi, co za něj psali nezajímavé pasáže

Rusko

Alexandr Sergejevič Puškin

- všestranná osobnost – píše prózu, poezii i drama
- složitý život: na střední poezie, za satirické verše o carovi mu hrozilo vyhnanství, odchází na J Rusko, může se vrátit do Paříže, ale podléhá cenzuře, cestoval a oženil se, je mu nabídnuto místo ve vyšší spol., žena chce, svádí ji Puškinův nepřítel → souboj, umírá
- nejvíce ceněn pro lyriku, ze začátku se hlásí k byronismu
- Mikuláš si ho připoutal (chce mu být nablízku, aby ho kontrolovali, nemůže odejít, má řadu odpůrců)
- povznesl psanou ruštinu na úroveň
- **Kavkazský zajatec** (*poema*): zajatec se zamiluje do dívky, použije ji k osvobození, opustí ji, ona se zabije, byronismus (rozervaný hl. hrdina, láska s překážkami)
- **Měděný jezdec** (*poema*): prostý hrdina, jeho smutný příběh, bezmocný vůči osudu a panovníkům, jezdecká socha Petra Velikého – zakl. Petrohradu, na pomezí realismu a romantismu, dá se vyložit 2 způsoby, láska, záplava, žena umírá, proklínání sochy, ta ožije, pronásleduje ho
- **Evžen Oněgin** (*román ve verších*): jedno z největších děl 19. st, Oněginovi vyzná lásku Tat'ána, ten ji odmítá, v souboji zabije jejího švagra (flirtoval s její sestrou), odjíždí, po letech se vrací, vidí Tat'ánu, která se mezitím vdala, chce ji, ona zůstane věrná, on lituje svého dřívějšího rozhodnutí → **zbytečný člověk** (oblíbený literární typ ruské lit.) = nadějný člověk kvůli svému mrhání nedokáže dát svému životu smysl, využít nadání (jeho život je bez cíle), byl znuděný, čekal, že ho venkov z nudy vytrhne, flirt s Olgou (sestrou) jen pro zábavu, nemiloval ji, vypravěč je jednou z postav, ich forma, ale upozaděn, není ich častá, většinou er, 14 veršové úseky, ne sonet, s výjimkou dopisu Táně, realistický prvek: ruský venkov. drsný život, pouze snaha přežít → Č 42
- **Piková dáma** (próza: *novela*), potom opera: Petr Iljič Čajkovskij

- **Cikáni** (*poema*): hrdina se dostal k cikánům, má rád jejich svobodu, jeho žena se pak zamiluje do jiného muže, ale on jí svobodu dopřát nechce, ji i milence zabije, je vyhnán, vypravěč odsuzuje, též byronismus

Pozn. **děkabristé** = chtěli konstituční monarchii, povstání potlačeno, Puškin podporuje → musí opustit město

Nikolaj Vasiljevič Gogol

- z Ukrajiny, ale žil v Petrohradu
- znal se s Puškinem, ten mu dal tip na námět div. hry **Revizor**: má přijít do obce, ale oni dávají úplatky, lichotí mu, jenže potom přijde opravdový revizor, bylo těžké ji uvést, někde nebyla přijata; hl. postava Chlestakov (mladý, ulhaný, vychloubačný, vychytralý, nerozumný, využíval situace a hlouposti druhých), realistické prvky, satira proti korupci → Č 35
- hodně se zabýval folklorem
- **Mrtvé duše** (*román*): hl. postava Čičikov, chce na venkově obchodovat s mrtvými dušemi nevolníků, ukázkou života na venkově v různých vrstvách společnosti, míří k realismu
- **Petrohradské povídky** (*arabesky*¹) – prostředí malých úředníků bez velkých pravomocí, fantazijní prvky
- **Nos** (*povídka*): idk byl na tripu a nos mu hopsal po zemi

Amerika

Edgar Allan Poe (1809–1849)

- nejvýznamnější americký spisovatel 1. pol. 19. st., typický romantik
- zemřeli mu rodiče, dostal se k pěstounům → přijímá jméno Allan
- měl rád mystiku, smrt, záhrobní, tajemno, tvůrce hororové povídky
- finanční problémy (živil se jako novinář), psychické potíže, alkohol, drogy
- zemřel za záhadných okolností
- tvorba: **povídky**, poezie: **Havran** (*báseň*) → Č 111

Dánsko

Hans Christian Andersen

- **Ošklivé káčátko**, **Malá mořská víla**
- zemřel jako panik

¹ kratší satirické povídky, viz Neruda